

การศึกษาการดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ในผู้ใหญ่ของโรงพยาบาลหางดงเปรียบเทียบกับของ ระดับจังหวัดเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2548 – 2549

(Study of HIV adult patients Treated by ARV at Hang Dong Hospital compared to with
Chiang Mai Province in Fiscal Year 2004-2006)

สุกิจ สุขประเสริฐ พ.บ.

โรงพยาบาลหางดงเชียงใหม่

Sukit Sukprasirt M.D.

Hang dong Hospital Chiang Mai Province

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาแบบย้อนไปข้างหลัง(Retrospective Study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการรักษาผู้ป่วยที่ติดเชื้อ HIV ด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ ระหว่างโรงพยาบาลหางดงกับภาพรวมของจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวบรวมข้อมูลผู้ป่วยติดเชื้อ HIV ที่มาขึ้นทะเบียนรับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2547 ถึง 30 กันยายน 2549 รวมระยะเวลา 2 ปี

ผลการศึกษาพบว่า มีผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนรับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์เป็นภาพรวมของระดับจังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น 2,021 ราย เป็นชาย 895 ราย (44.3%) เป็นหญิง 1,126 ราย (55.7%) ค่าเฉลี่ยอายุเท่ากับ 35.3 ปี (14-73 ปี) ส่วนที่โรงพยาบาลหางดง มีผู้ป่วยทั้งสิ้น 115 ราย เป็นชาย 61 ราย (53%) เป็นหญิง 54 ราย (47%) ค่าเฉลี่ยอายุเท่ากับ 37.5 ปี (26-54 ปี) ส่วนใหญ่มีสถานภาพคู่ 73 ราย (63.4%) สัญชาติไทย 112 ราย (97.4%) อาชีพ รับจ้าง 98 ราย (85.2%) โดยสามารถแยกกลุ่มผู้ป่วยติดเชื้อ HIV เมื่อแรกเข้าโครงการเป็นกลุ่ม Asymptomatic HIV 6 ราย (5.2%) Symptomatic HIV 33 ราย (28.7%) และ AIDS defining illness 76 ราย (66.1%)

โดยมีกลุ่มผู้ป่วยที่ไม่เคยได้รับยาต้านไวรัสเอดส์มาก่อน 104 ราย (90.4%) และเคยได้รับยาต้านไวรัสเอดส์มาก่อนแล้ว 11 ราย (9.6 %) ส่วนที่ระดับจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ป่วยที่ไม่เคยได้รับยาต้านไวรัสเอดส์มาก่อน 1,618 ราย (80.1%) และเคยได้รับยาต้านไวรัสเอดส์มาก่อนแล้ว 403 ราย (19.9%) และโรคติดต่อฉวยโอกาสที่เกิดขึ้นใหม่ในกลุ่มผู้ป่วยของโรงพยาบาลหางดง พบ Tuberculosis 20 ราย (13.8%) ที่ระดับจังหวัดเชียงใหม่มีกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่า CD4 count $\leq 200 \text{ mm}^3$ จำนวน 1,657 ราย (81.9%) ส่วนของโรงพยาบาลหางดง 112 ราย (97.4%)

ที่ระดับจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนผู้ป่วยที่แสดงอาการข้างเคียงจากการใช้ยาต้านไวรัสเอดส์ 2,267 ราย เป็นกลุ่ม Lipodystrophy สูงที่สุด 1,333 ราย (58.8%) ส่วนของโรงพยาบาลหางดง มี 55 ราย เป็นกลุ่ม Lipodystrophy สูงสุด 20 ราย (36.4%)

ที่ระดับจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนผู้ป่วยที่ออกจากโครงการฯ ด้วยสาเหตุต่างๆ 336 ราย (16.6%) เป็นกลุ่มเสียชีวิตจากโรคเอดส์มากที่สุด 150 ราย (44.6%) ส่วนที่โรงพยาบาลหางดงมี 21 ราย (38.2%) เป็นกลุ่มที่ไม่มาตามนัดมากที่สุด 9 ราย (43.8%) ผลการศึกษานำไปสู่การปรับปรุงแนวทางการดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ต่อไป

คำสำคัญ: ผู้ป่วยติดเชื้อ HIV, ยาต้านไวรัสเอดส์

Abstract

This is a retrospective study comparing the results of the study of HIV patients by Anti HIV virus. in Hang Dong and Chiang Mai. Data were collected from all patients who registered for treatment by Antiretroviral drugs at Hang Dong Hospital, Chiang Mai since 1 October 2004 – 30 September 2006 for 2 years

The total number of patients treated by Antiretroviral drugs in Chiang Mai was 2,021 people, Male 895 (44.3%), female 1,126 (55.7%). The average age was 35.3 years old (14-73 years old). At Hang Dong Hospital there were 115 patients, Male 61 people (53%), female 54 people (47%) and the average age was 37.5 years old (26-54 years old). There were 73 married people (63.4%), 112 were Thai (97.4%), and 98 were working people (85.2%). We can divide the patients into 3 groups:

1. Asymptomatic HIV. Group 6 people (5.2%).
2. Symptomatic HIV Group 33 people (28.7%)
3. AIDS defining- illness 76 people (66.1%)

In the groups, 104 (90.4%) never took Antiretroviral drugs and 11 (9.6%) had taken Antiretroviral drugs at Hang Dong Hospital. In Chiang Mai 1,681(80.1%) never took Antiretroviral drugs and 403 (19.9%) took Antiretroviral drugs.

At Hang Dong Hospital we found 20 people (13.8%) that had Tuberculosis. In the Chiang Mai patient group, 1675 people had the CD4 count ≤ 200 mm,³ and at Hang Dong Hospital, it was 112 people (97.4%).

In Chiang Mai. 2,267 people had high Lipodystrophy, and 1,333people (58.8%) at Hang Dong Hospital had high Lipodystrophy 20 people (36.4%) as a result of taking Anti Retroviral drugs.

In Chiang Mai, 336 people (16.6%) left the study for personal reasons.150 (44.6%) of these people died of the AIDS virus. At Hang Dong Hospital, 21 patients (38.2%) died, 9 (42.8%) of them because they skipped treatment. This study should lead to better care for HIV patients in the future.

Key words: HIV patient, Antiretroviral drugs

บทนำ

เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบัน ความชุกของการติดเชื้อ HIV ของประชากรในจังหวัดเชียงใหม่มีอัตราสูงขึ้นเรื่อยๆ และพบว่าอำเภอหางดงเป็นอำเภอหนึ่งที่มีอัตราความชุกอยู่ใน 5 อันดับแรกของจังหวัดเชียงใหม่ คือ 77.57 ต่อแสนประชากร ตามข้อมูลปี 2548¹

ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันจะยังไม่มีวิธีการรักษาผู้ติดเชื้อ HIV และผู้ป่วยโรคเอดส์ให้หายขาดได้ แต่การให้ยาต้านไวรัสเอดส์ก็ถือเป็นการรักษาที่ดีที่สุดเท่าที่มีในขณะนี้ โดยสามารถทำให้ผู้ป่วยมีชีวิตยืนนานขึ้นได้ มี

โรคแทรกซ้อนน้อยลง และดำรงชีวิตได้ตามปกติเหมือนคนทั่วไป²

แต่การให้ยาต้านไวรัสเอดส์ก็สามารถก่อให้เกิดอาการอื่นไม่พึงประสงค์จากยาได้บ่อยๆ โดยอาจพบได้ทั้งในช่วงแรกของการรักษา คือ 2 เดือนแรกของการให้ยา (Short term side effect) เช่น คลื่นไส้ อาเจียน เวียนศีรษะ ฯลฯ หรือพบอาการอื่นไม่พึงประสงค์เมื่อให้ยาเป็นเวลานาน คือหลังการให้ยานาน 6 เดือนขึ้นไป (Long term side effect) เช่น Lactic acidosis, peripheral neuropathy, Lipodystrophy ฯลฯ³

การศึกษานี้ ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลผู้ป่วยที่ได้รับยาต้านไวรัสเอดส์ จากทะเบียนรักษาผู้ป่วยที่มารับยาต้านไวรัสเอดส์ ในระดับโรงพยาบาลหางดง และภาพรวมทั้งหมดของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการรักษาผู้ป่วยที่ติดเชื้อ HIV ด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ ระหว่างโรงพยาบาลหางดงกับภาพรวมของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อประกอบเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ต่อไป

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาย้อนหลัง(Retrospective Descriptive Study) จากข้อมูลผู้ติดเชื้อ HIV ซึ่งมาขึ้นทะเบียนรับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ที่โรงพยาบาลหางดง จังหวัดเชียงใหม่เปรียบเทียบกับภาพรวมทั้งหมดของระดับจังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2547 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2549 โดยรวบรวมข้อมูลผู้ป่วยดังต่อไปนี้คือ ข้อมูลทั่วไป ประเภทผู้ป่วย อาการข้างเคียงจากการใช้ยา และโรคติดเชื้อฉวยโอกาส

ผลการศึกษา

จากทะเบียนผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2547 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2549 ในภาพรวมทั้งหมดของจังหวัดเชียงใหม่ พบจำนวนผู้ป่วยใหม่ที่จะเข้าโครงการทั้งสิ้น 2,021 ราย แบ่งเป็นเพศชาย 895 ราย(ร้อยละ 44.3) เพศหญิง 1,126 ราย (ร้อยละ 55.7) คิดเป็นอัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิง 1 : 1.26 อายุน้อยที่สุด 14 ปี อายุมากที่สุด 73 ปี ค่าเฉลี่ยอายุ 35.3 ปี ส่วนของโรงพยาบาลหางดง จังหวัดเชียงใหม่พบผู้ป่วยใหม่ที่จะเข้าโครงการฯทั้งสิ้น 115 ราย แบ่งเป็นเพศชาย 61 ราย(ร้อยละ 53) เพศหญิง 54 ราย (ร้อยละ 47) คิดเป็นอัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิง 1.13 : 1 อายุน้อยที่สุด 26 ปี อายุมากที่สุด 54 ปี ค่าเฉลี่ยอายุ 37.3 ปี ส่วนใหญ่ของผู้ป่วยมีสถานภาพ คู่ 73 ราย (ร้อยละ

63.5) และโสด 28 ราย (ร้อยละ 24.3) พบในอาชีพรับจ้างมากที่สุด 98 ราย (ร้อยละ 85.2) โดยเกือบทั้งหมดคือ 112 ราย เป็นสัญชาติไทย (ร้อยละ 97.4)

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ป่วยติดเชื้อ HIV รายใหม่ที่จะเข้าโครงการรับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ช่วงเดือนตุลาคม 2547 ถึง กันยายน 2549

ปีงบประมาณ	ภาพรวม (ราย)	โรงพยาบาลหางดง (ราย)
2548	1,146	62
2549	875	53
รวม	2,021	115

ตารางที่ 2 ลักษณะประชากรของผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนในโรงพยาบาลหางดง จำแนกตามปัจจัยต่างๆ ช่วงเดือนตุลาคม 2547 ถึง กันยายน 2549

ปัจจัย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	61	53
หญิง	54	47
อายุ		
น้อยกว่า 15 ปี	0	0
15 – 30 ปี	20	17.4
31 – 45 ปี	79	68.7
46 – 60 ปี	16	13.9
มากกว่า 60 ปี	0	0
สถานภาพ		
โสด	28	24.3
คู่	73	63.4
หย่า	6	5.2
หม้าย	8	6.9
สัญชาติ		
ไทย	112	97.4
ต่างด้าว	3	2.6
ระยะการติดเชื้อ		
Asymptomatic HIV	6	5.2
Symptomatic HIV	33	28.7
AIDS defining illness	76	66.1

โรคติดเชื้อฉวยโอกาสที่เกิดขึ้นใหม่ในกลุ่มผู้ป่วยรับยาต้านไวรัสเอดส์ของ โรงพยาบาลหางดง พบ Tuberculosis 20 ราย(ร้อยละ 13.8) Cryptococcosis 10 ราย (ร้อยละ 6.9) PCP 7 ราย (ร้อยละ 4.8) Penicillosis 6 ราย(ร้อยละ 4.1) Candidiasis 2 ราย(ร้อยละ 1.4) และอื่นๆ 100 ราย(ร้อยละ 68.9)

ประเภทของผู้ป่วยพบว่าสามารถแบ่งเป็นกลุ่มของผู้ป่วยระยะการติดเชื้อ HIV เมื่อแรกเข้าโครงการ ดังนี้ Asymptomatic HIV 6 ราย (ร้อยละ 5.2) Symptomatic HIV 33 ราย (ร้อยละ 28.7) AIDS defining illness 76 ราย (ร้อยละ 66.1) โดยผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนของโรงพยาบาลหางดงทั้ง 115 ราย แบ่งเป็นกลุ่มมีประวัติไม่เคยได้รับยาต้านไวรัสเอดส์มาก่อน 104 ราย (ร้อยละ 90.4) เคยได้รับยาต้านไวรัสเอดส์มาก่อน 11 ราย (ร้อยละ 9.6) ส่วนที่ระดับจังหวัดเชียงใหม่สามารถแบ่งเป็นกลุ่มผู้ป่วยที่ไม่เคยได้รับยาต้านไวรัสเอดส์มาก่อน 1,618 ราย (ร้อยละ 80.1) และกลุ่มที่เคยได้รับยาต้านไวรัสเอดส์มาก่อนแล้ว 403 ราย (ร้อยละ 19.9)

ผู้ป่วยติดเชื้อ HIV และผู้ป่วยเอดส์ เมื่อแรกเข้าโครงการที่ระดับจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อนำมาจัดกลุ่มตามค่า CD4 Count พบว่ากลุ่มที่มี CD4 Count $\leq 50 \text{ mm}^3$ มีจำนวนมากที่สุด 838 ราย (ร้อยละ 41.5) รองลงมา คือกลุ่มที่มีค่า CD4 Count 101-200 mm^3 . จำนวน 479 ราย (ร้อยละ 23.7) และกลุ่มที่มีค่า CD4 Count 51-100 mm^3 . จำนวน 340 ราย(ร้อยละ 16.8) ตามลำดับ โดยผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนของ โรงพยาบาลหางดง CD4 Count $\leq 50 \text{ mm}^3$. มีจำนวน 62 ราย (ร้อยละ 53.9) รองลงมาคือกลุ่มที่มีค่า CD4 Count 101-200 mm^3 . จำนวน 30 ราย (ร้อยละ 26.1) และกลุ่มที่มีค่า CD4 Count 51-100 mm^3 . จำนวน 20 ราย (ร้อยละ 17.4) ตามลำดับเช่นกัน

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนผู้ติดเชื้อ HIV และผู้ป่วยเอดส์ที่มีค่า CD4 Count แบบจัดกลุ่มและมีประวัติการเคยกับ ไม่เคยได้รับยาต้านไวรัสเอดส์ เมื่อแรกเข้าโครงการ ช่วงเดือนตุลาคม 2547 ถึง กันยายน 2549

ระดับพื้นที่	CD4 ≤ 50		CD4 > 50 & ≤ 100		CD4 > 100 & ≤ 200		CD4 > 200 & ≤ 250		CD4 > 250 & ≤ 350		CD4 > 350		ไม่ระบุค่า CD4		รวม	
	ไม่	เคย	ไม่	เคย	ไม่	เคย	ไม่	เคย	ไม่	เคย	ไม่	เคย	ไม่	เคย		
ภาพรวมจังหวัดเชียงใหม่	777	61	302	38	405	74	39	29	24	47	34	100	43	48	1,618	403
รวม	838		340		479		68		71		134		91		2,021	
ร้อยละ	41.5		16.8		23.7		3.4		3.5		6.6		4.5		100	
โรงพยาบาลหางดง	56	6	18	2	28	2	1	0	1	0	0	0	0	1	104	11
รวม	62		20		30		1		1		0		1		115	
ร้อยละ	53.9		17.4		26.1		0.9		0.9		0		0.9		100	

ในภาพรวมของจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ป่วยที่รับยาต้านไวรัสเอดส์แล้วมีอาการข้างเคียงจากยาพบว่ามีความถี่ 2,267 ครั้ง โดยพบมีอาการผื่นแพ้รุนแรง 146 ครั้ง (ร้อยละ 6.4) Hepatitis 211 ครั้ง (ร้อยละ 9.3) Lipodystrophy 1,333 ครั้ง (ร้อยละ 28.8) Anemia 76 ครั้ง (ร้อยละ 3.3) และอื่นๆ 501 ครั้ง (ร้อยละ 52.1) ส่วนผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนของโรงพยาบาลหางดง พบว่ามีอาการข้างเคียงจากยาจำนวน 11 ราย (ร้อยละ 9.6) จากจำนวนครั้งที่ตรวจ 2,809 ครั้ง แบ่งเป็นมีอาการผื่นแพ้รุนแรง 14 ครั้ง (ร้อยละ 25.5) Hepatitis 8 ครั้ง (ร้อยละ 14.5) Lipodystrophy 20 ครั้ง (ร้อยละ 36.4) Anemia 3 ครั้ง (ร้อยละ 5.5) รวม 55 ครั้ง (ร้อยละ 1.9) และไม่พบอาการข้างเคียง 2,754 ครั้ง (ร้อยละ 98.1)

ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ในภาพรวมของจังหวัดเชียงใหม่ที่ออกจากโครงการ มีทั้งหมด 336 ราย (ร้อยละ 16.6) โดยมีสาเหตุมาจากเสียชีวิตจากโรคเอดส์ 150 ราย (ร้อยละ 44.6) ไม่มาตามนัด 98 ราย (ร้อยละ 29.2) มีอาการข้างเคียงจากยา 24 ราย (ร้อยละ 7.2) กินยาไม่สม่ำเสมอต่อเนื่อง 22 ราย (ร้อยละ 6.5) ขอลอนตัวจากการกินยา 12 ราย (ร้อยละ 3.6) การรักษาล้มเหลว 3 ราย (ร้อยละ 0.9) และเสียชีวิตเนื่องจากสาเหตุอื่นๆ 27 ราย (ร้อยละ 8.0) ส่วนผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนกับโรงพยาบาลหางดง ที่ออกจากโครงการ มีทั้งหมด 21 ราย (ร้อยละ 18.3) มีสาเหตุมาจากไม่มาตามนัด 9 ราย (ร้อยละ 42.9) เสียชีวิตจากเอดส์ 6 ราย (ร้อยละ 28.6) ขอลอนตัวออกจากการกินยา 2 ราย (ร้อยละ 9.5) และเสียชีวิตเนื่องจากสาเหตุอื่นๆ 4 ราย (ร้อยละ 19.0)

ตารางที่ 4 สาเหตุที่ทำให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ออกจากโครงการ ช่วงเดือน ตุลาคม 2547 ถึง กันยายน 2549

สาเหตุ	โรงพยาบาลใน จังหวัดเชียงใหม่	โรงพยาบาล หางดง
	จำนวน(ร้อยละ)	จำนวน(ร้อยละ)
การรักษาล้มเหลว	3(0.9)	0

สาเหตุ	โรงพยาบาลใน จังหวัดเชียงใหม่	โรงพยาบาล หางดง
	จำนวน(ร้อยละ)	จำนวน(ร้อยละ)
มีอาการข้างเคียง	24(7.2)	0
ขอลอนตัว	12(3.6)	2(9.5)
กินยาไม่ต่อเนื่อง	22(6.5)	0
ไม่มาตามนัด	98(29.2)	9(42.9)
เสียชีวิตจากเอดส์	150(44.6)	6(28.6)
เสียชีวิตจากสาเหตุอื่น	27(8.0)	4(19.0)

อภิปรายผล

จากการศึกษา ผู้ป่วยที่มาได้รับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ที่โรงพยาบาลหางดงและในภาพรวมของจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเพศชายมีอัตราส่วนใกล้เคียงกับเพศหญิง โดยที่โรงพยาบาลหางดงพบอายุเฉลี่ย 37.3 ปี ขณะที่ระดับจังหวัด คือ 35.3 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพ คู่สมรสไทย และประกอบอาชีพ รับจ้างมากที่สุด

โดยผู้ป่วยที่แรกเข้าโครงการ พบว่าอยู่ในระยะ AIDS Defining illness มากที่สุด 66.1 % โดยเฉพาะกลุ่มที่มีค่า CD4 Count $\leq 200 \text{ mm}^3$ พบมากที่สุด 97.4 % ขณะที่ระดับจังหวัด 81.9 % ซึ่งเข้าเกณฑ์ข้อบ่งชี้ในการให้ยาต้านไวรัสเอดส์ในผู้ใหญ่ที่ติดเชื้อ HIV (ประเทศไทย 2004) คือ

1. มีโรคบ่งชี้ว่าเป็นเอดส์
2. มีอาการแต่ยังไม่มียาต้านไวรัสเอดส์ และ CD4 count $< 250 \text{ mm}^3$.
3. ไม่มีอาการแสดงแต่ CD4 count $< 200 \text{ mm}^3$.²

ผู้ป่วยของโรงพยาบาลหางดงส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มที่ไม่เคยได้รับยาต้านไวรัสเอดส์มาก่อน 90.4 % ขณะที่ระดับจังหวัดเชียงใหม่ 80.1 %

ผู้ป่วยที่มีอาการข้างเคียงจากการใช้ยาต้านไวรัสเอดส์ของโรงพยาบาลหางดง พบประเภทกลุ่ม Lipodystrophy มากที่สุด 36.4 % ขณะที่ระดับจังหวัดเชียงใหม่ 58.8 % ซึ่งอาการที่พบจะมีไขมันชั้นใต้ผิวหนังบริเวณแขน ขา ลดลง (Lipodystrophy) แต่ไปเกิด

การสะสมของไขมันเพิ่มขึ้นในบางบริเวณ เช่น หลัง (Buffalo hump) หน้าอก (Gynecomastia) และชั้นใต้ผิวหนัง (Peripheral lipomatosis) และมักพบร่วมกับภาวะ Hyperlipidemia insulin resistance³ โดยผู้ป่วยที่ออกจากโครงการฯ ด้วยสาเหตุ ไม่มาตามนัด กินยาไม่ต่อเนื่อง และขอถอนตัวจากการกินยา ร่วมกันสูงถึง 52.4 % ขณะที่ระดับจังหวัด 39.3 % ซึ่งคงเนื่องจากลักษณะการประกอบอาชีพ รับจ้างของผู้ป่วยเป็นส่วนใหญ่ที่ต้องให้ความสำคัญกับการหารายได้เลี้ยงชีพ และอาจเกิดจากขาดการสื่อสารที่ถูกต้องเหมาะสมกับนายจ้าง

โรคติดเชื้อฉวยโอกาสที่เกิดขึ้นใหม่ พบเป็นวัณโรคสูงที่สุด 13.8 % ซึ่งจากการศึกษาของแพทย์หญิง นลินทิพย์ ธรรมฤกษ์ฤทธิ์ ที่โรงพยาบาลหาดงพบว่า อัตราการติดเชื้อ HIV ในวัณโรคที่สูงจะส่งผลต่อการรักษาผู้ป่วย คือรักษาหายน้อยกว่า และอัตราเสียชีวิตสูงกว่า (Tuberculosis patient with HIV co-infection รักษาหายเพียง 29.2 % และเสียชีวิต 61.8 %)⁴

มีข้อมูลศึกษาความสัมพันธ์ เรื่องอัตราการตายกับความรวดเร็วในการให้ยาต้านไวรัสเอดส์ ของ Palella, et al. Ann interm Med ดังนี้⁵

ระดับ CD4	อัตราการตาย (ต่อ 1,000 รายต่อปี)	
	ให้ยาต้านไวรัสเอดส์เร็ว	ให้ยาต้านไวรัสเอดส์ช้า
CD4 201 – 350 mm ³	15.4	56.4
CD4 351 – 500 mm ³	10.0	16.6
CD4 501 – 750 mm ³	7.5	3.1

นั่นแสดงว่ายิ่งปัจจัยด้าน CD4 ต่ำลง และให้การรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ล่าช้า จะยิ่งทำให้อัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยสูงขึ้น สอดคล้องกับสาเหตุที่ผู้ป่วยออกจากโครงการ ด้วยสาเหตุการเสียชีวิตจากโรคเอดส์ และเสียชีวิตจากสาเหตุอื่นๆ ในระดับจังหวัด คือ 52.6 % และของโรงพยาบาลหาดง 47.6 %

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา จำนวนผู้ป่วยที่ออกจากโครงการ ด้วยสาเหตุต่างๆ มีจำนวนในเกณฑ์สูงอยู่มาก คือ 336 ราย จากจำนวนผู้ป่วยที่รับยาต้านไวรัสเอดส์ 2,021 ราย (ร้อยละ 16.6 หรือ 1 ใน 6 ราย) ในภาพรวมของระดับจังหวัดเชียงใหม่ และ 21 ราย จากจำนวนผู้ป่วยที่รับยาต้านไวรัสเอดส์ 115 ราย (ร้อยละ 18.3 หรือประมาณ 1 ใน 6 ราย) เช่นกันในระดับโรงพยาบาลหาดง

ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อที่มีผลต่อการดูแลรักษา และต่อความร่วมมือในการรับประทาน ยาต้านไวรัสเอดส์นั้น นอกจากจะเป็นฤทธิ์ของดื้อยา อาการข้างเคียง และระบบการดูแลรักษาของหน่วยงานแล้ว ปัจจัยสำคัญ คือ ปัจจัยทางด้านจิตใจของผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์ รวมทั้งครอบครัว ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ปัจจัยดังกล่าวมีความซับซ้อน ดังนั้นการทำความเข้าใจ และให้โอกาสในการพูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อการพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความร่วมมือในการรับประทานยาต้านไวรัสเอดส์อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่ง จำเป็นอย่างยิ่ง และเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้ให้คำปรึกษา หากผู้รับยาสามารถทำความเข้าใจ และมีวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม ก็จะสามารถทำให้ตนเองมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น⁶

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ กลุ่มงานควบคุมโรคเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ ด้านควบคุมโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ นายแพทย์ทวีชัย อย่างเจริญ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลหาดง ที่ให้นำข้อมูลของผู้ป่วยออกเผยแพร่ และขอขอบคุณ คุณเนาวรัตน์ แก้วดวงโต หัวหน้ากลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชน คุณอรนุช แก้วกลางเมือง ผู้รับผิดชอบงานให้คำปรึกษา และคลินิกยาต้านไวรัสเอดส์ และเจ้าหน้าที่ห้องบัตร โรงพยาบาลหาดง เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ที่ช่วยให้การศึกษานี้ลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. กลุ่มงานควบคุมโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ฝ่ายสนับสนุนวิชาการด้านควบคุมโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่. สถานการณ์เอดส์ จังหวัดเชียงใหม่. จังหวัดเชียงใหม่. 2549 : 1.
2. การรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ในผู้ใหญ่. ใน: พญ. ทศนา หลิวเสรี บรรณาธิการ. คู่มือการดูแลรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ในผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร: ชัยพระเกียรติการพิมพ์, 2547: 9,13.
3. อาการไม่พึงประสงค์จากยาต้านไวรัสเอดส์และปฏิกิริยาระหว่างยา. ใน: พญ.ทศนา หลิวเสรี บรรณาธิการ. คู่มือการดูแลรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ในผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร: ชัยพระเกียรติการพิมพ์, 2547: 28, 34.
4. นลินทิพย์ ธรรมฤกษ์ฤทธิ, ผลการรักษาวัณโรคในผู้ป่วยที่ติดเชื้อ HIV และไม่ติดเชื้อ HIV โรงพยาบาลหางดง จังหวัดเชียงใหม่. ปีงบประมาณ 2545 – 2547. สาธารณสุขล้านนา. 2005: 173 – 181.
5. ขวัญชัย สุภรัตนภิญโญ และทศนา หลิวเสรี บรรณาธิการ. การรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ในผู้ใหญ่. คู่มือการดูแลรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ในผู้ใหญ่. พฤษภาคม 2547; จังหวัดเชียงใหม่ : คณะทำงานด้านการพัฒนาคู่มือและหลักสูตรการดูแลรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ ในโครงการพัฒนาการให้บริการรักษาเพื่อลดอัตราการหยุดยาและเพิ่มอัตราการกินยาต้านไวรัสเอดส์อย่างสม่ำเสมอ ในกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ ภาคเหนือของประเทศไทย; 2547.